

מדיניות הגירה ועלייתו של ליברליזם אנטי-דמוקרטי – המקרה של ישראל || ד"ר גדי טאוב

מאמר זה מאת ד"ר גדי טאוב התפרסם לראשונה באתר 'Quillette'. אנו מודים למחבר ולמערכת על הרשות לתרגמו ולהגישו לקורא בעברית.

"בבת אחת המרחב הציבורי שלנו השתנה. תחושת הביטחון נעלמה, הסתגרנו בבתיים, הגינות הציבוריות נכבשו ביום ובלילה ואסרנו על הילדים להגיע לשם", כך הסבירה [בראיון למעריב](#) "שפי פז, מנהיגת התנועה שצמחה בדרום תל אביב נגד הגירה בלתי-חוקית לישראל. "נשים ספגו הערות והתנכלויות ברחוב", אמרה. "זה היה כמו כיבוש על ידי עם זר. אין חוק, אין רשויות, אין הגנה על האזרח".

כנראה שפז היא לא האדם שהיית מצפה למצוא בחזית של תנועת מחאה כזו. פז היא לסבית בת 66, לשעבר פעילת שמאל וזכויות להט"ב שכעת רואה את עצמה כימנית מובהקת. עבודה, כמו עבור רבים באירופה ובארה"ב, נושא ההגירה שינה את הפרמטרים הבסיסיים של הדיון הפוליטי ושפך אור חדש על סוגיות כמו צדק ומעמד. אך מעל הכל, נראה כי הדיון על מדיניות ההגירה הוא זירה אחת, חשובה אבל לא יחידה, שבה החלו להתבהר קווי המתאר של מאבק הרבה יותר מקיף: מאבק על עתידה של מדינת הלאום הדמוקרטית.

כמו מדינות רבות באיחוד האירופי, גם בישראל קיימת כיום קהילה משמעותית של מהגרים לא-חוקיים מאפריקה. מספרם

עומד על 34,000, לא כולל כ-8,000 ילדים שנולדו בישראל להורים מהגרים. רובם הגיעו דרך הגבול הדרומי עם מצרים, ועוד כמה אלפים הם תיירים שנשארו לאחר תום האשרה שלהם (אם כי רשות האוכלוסין וההגירה מסרבת לחשוף את המספר המדויק). בדומה לאירופה, התקשורת הישראלית מתייחסת למסתננים אלה פעמים רבות כ"פליטים" או "מבקשי מקלט", אך המושגים האלה מטעים, כמובן. ישנם סימנים ברורים לכך שרובם המכריע הגיעו לישראל בחיפוש אחר רווחה כלכלית, וכי לא נשקפה סכנה לחייהם: כ-80 אחוזים מהמהגרים הם גברים בגיל העבודה, שעברו בדרך כלל במדינות בטוחות אחרות בדרכם לישראל, ומתוך המספר הקטן של בקשות מקלט שהרשויות הישראליות בחנו, פחות מאחוז אחד נמצא כעומד בדרישות לקבלת מעמד של פליט (עריקים מגיוס אינם נחשבים, לפי האמנה הבינלאומית, לפליטים אלא אם כן נסיבות נוספות מצדיקות זאת).

מרבית מאותם מהגרים התיישבו בשכונות הדרומיות של תל-אביב, עיר בה קיימת דרישה גדולה לעובדי כפיים, גישה נוחה למערכת תחבורה ציבורית ורשת ענפה של שירותים סוציאליים. בהתחשב בכך שמדובר באוכלוסייה המורכבת ברובה מגברים צעירים, אין זה מפתיע ששיעורי הפגיעה לנפש בקבוצה זו [גדולים פי שלושה או ארבעה](#) מהממוצע בישראל. וגם זה דומה למצב באירופה: משטרת ישראל הואילה לחשוף את הנתונים רק לאחרונה, לאחר שנים של התחמקות מבקשות, [מתוך פחד](#) שפרסומם יגרור האשמות שהמשטרה תורמת לעידוד דעות קדומות. הטאבו על אמיתות לא נעימות, מתברר, הגיע גם הוא לישראל יחד עם שאר כללי התקינות הפוליטית מבית המדרש הפרוגרסיבי.

תגרות רחוב בין כנופיות מהגרים יריבות חמושות בסכינים ואבנים [הפכו למחזה נפוץ](#) בשכונות דרום תל-אביב. כלי התקשורת המרכזיים לרוב אינם מתלהבים לדווח על תקריות כאלה, ובמקום

זאת הנושא קיבל חיים משלו ברשתות החברתיות שם מסתובבים [סרטונים מסמרי שיעור](#).

מערכת אכיפת החוק הישראלית, כמו [מקבילותיה באירופה](#), לא בנויה להתמודד עם פעילות פלילית בקנה מידה רחב מצד אנשים שמעמדם אינו מוסדר, ולעתים לא ידועים מיקומם או זהותם, ושיש להם קשרים קלושים (אם בכלל) לקהילה שסביבם. [כמחצית מכתבי האישום](#) נגד מהגרי עבודה לא חוקיים ב-2018 מעולם לא הגיעו לבית המשפט, מכיוון שהחשודים לא אותרו על ידי המשטרה או לא הופיע לחקירה. חוקי המעצר והכליאה הישראליים אינם בנויים להתמודד עם עבריינים חוזרים בקהילות כאלה, מה שמוביל לעתים לתוצאות טרגיות. במקרה מזעזע במיוחד, מהגר לא-חוקי שנידון לשנת מאסר לאחר מספר עברות של נהיגה בשכרות יצא לחופשי בעקבות ערעור לבית המשפט העליון. זמן קצר לאחר מכן, הוא [רצח את סילבנה צנאי](#) בת ה-12 באירוע שהדיו חדרו פה ושם את חומת השתיקה סביב פשיעת מהגרים והגיעו בחלקם לציבור הרחב.

אך לא מדובר רק בבעיה מקומית של דרום תל-אביב, והשאלות שמעוררת הגירה לא חוקית מעין זו מרחיקות לכת מעבר להשפעתה על מספר מוגבל של שכונות. ראשית, ישנה הקירבה לאפריקה; ישראל היא מדינה קטנה, בערך בגודל של ניו-ג'רזי, שאוכלוסייתה מונה כתשעה מיליון בני אדם. אלה מרכיבים פסיפס דמוגרפי עדין: זו מדינת לאום יהודית שבה חי גם מיעוט ערבי-מוסלמי גדול המהווה כחמישית מהאוכלוסייה. יש לישראל משאבים טבעיים מוגבלים אך שיעור תמ"ג לנפש המתקרב לזה של מערב אירופה, עובדה שהופכת אותה ליעד מבוקש עבור מהגרי עבודה. באופן טבעי, ישראלים רבים חוששים שהענקת מעמד

למסתננים תהפוך את מדינתם למעין שסתום ביטחון עבור המשברים ההומניטריים העצומים של יבשת ענקית וענייה. עבור מדינה קטנה כישאל, זהו חשש קיומי.

אך יש עוד דברים כבדי משקל המונחים כאן על הכף. אחרי שנים של ניסיונות לא מוצלחים לטפל בבעיה, זו כבר לא רק שאלה של איזו החלטה לקבל, אלא גם מאבק על מי רשאי להחליט. גם בכך ישראל לא לבדה. במדינות רבות, מדיניות ההגירה הפכה לנייר לקמוס עבור הריבונות הדמוקרטית. זו זירה בה זכויות האזרח המעוגנות במסגרת המדינה פוגשות את זכויות האדם האוניברסליות שאותן מקדמות האליטות החדשות בעזרת מוסדות בינלאומיים ומבנים פוליטיים על-לאומיים המתחרים עם המדינות על הריבונות.

מאבק זה על הריבונות חשף תזוזה טקטונית של הלוחות האידיאולוגיים, תזוזה שיש לה השלכות מרחיקות לכת: ליברליזם הנשען על מסגרות על-לאומיות מנתק את הזכויות שבשמן הוא מדבר מבסיסן הדמוקרטי, האחוז במדינות הלאום. כך הוא הופך עצמו לא רק ליריב של מדינת הלאום, אלא גם ליריב של מנגנוני הריבונות הדמוקרטיים שלה. כפי שנראה, הזן הזה של הליברליזם שנעשה הגמוני במערב הפך באופן בלתי נמנע מבלתי-דמוקרטי לאנטי דמוקרטי ממש.

כל זה לא תמיד ניכר במבט ראשון, ולכן גם בישראל, כמו במקומות אחרים, צריך להתחיל מהפרטים.

ראשיתה של ההגירה הבלתי-חוקית מאפריקה הייתה צנועה. בשנת 2005 היא התגברה מטפטוף של בודדים לעשרות ואחר כך למאות, שהגיעו מסודן וחצו את הגבול. פוליטיקאים מן השמאל [טענו שאין](#)

אם יש דבר שכן מייחד את ישראל בהקשר של מדיניות ההגירה הרי זו עוצמת הבחישה של – NGOs אירגוני חברה אזרחית. לארגונים אלה יש נוכחות יוצאת דופן והשפעה יוצאת דופן, מפני שכל כך הרבה ממשלות, קרנות, ובעלי עניין אחרים, בוחשים בצורה כזאת או אחרת בסכסוך הישראלי-פלסטיני. לכן כאשר נושא ההגירה הבלתי-חוקית עלה על סדר היום הפוליטי, כבר הייתה קיימת תשתית עצומה של ארגוני זכויות אדם שאפשרה מאבק אפקטיבי במיוחד. מערך הארגונים הענק הזה הוא חלק מאווירה בינלאומית כללית המתייחסת למדינת הלאום היהודית על פי סטנדרטים מוסריים מחמירים שלא חלים על שום מדינה אחרת. כדי לאכוף אותם, או לפחות לגנות את ישראל באמצעותם, [זרמים סכומי עתק](#) למימון בחישה בפוליטיקה המקומית. רבים מן הארגונים [פיתחו התמחות במסתננים](#): האגודה לזכויות האזרח, 'רופאים לזכויות אדם', 'קו לעובד', 'אס"ף' (ארגון סיוע לפליטים ומבקשי מקלט בישראל) ואחרים – הפכו בית לקאדר של עורכי דין צעירים ונמרצים המוכנים לתמוך במהגרים לא-חוקיים בשלל דרכים: מאבקים משפטיים נגד מדיניות, ניהול תיקים פליליים, בקשות מקלט, סיוע בארגון אירועים והפגנות, והרעשה מתמדת בתקשורת ובמדיה החברתית.

הארגונים אכן נחלו הצלחה בעצירה או סירוס של רוב מהלכי המדיניות, אך יש תכנית אחת שבה המדינה בכל זאת התעקשה. למרות סחבת בירוקרטית אינסופית, בעיות תקציב ומאבק משפטי, ישראל בנתה גדר בגבול עם מצרים. השלמת הפרויקט ארכה כמעט עשור, אך לבסוף בשנת 2013 הושלמו 241 קילומטרים של גדר לאורך הגבול המצרי. באותה העת, מספר המהגרים אפריקנים בישראל כבר היה מעל ל-60 אלף.

יש לזכור שלא הגדר לבדה עצרה את הגאות. יחד עם מה שנותר ממדיניות מרכזי שהייה, ויחד עם הסירוב להעניק מעמד חוקי

[מה לעשות עניין](#) ממאות בודדות, ואין לישראל בעיה לקלוט את חלקם ולמצוא לשאר סידור הולם – טענה שתחזור אחר כך לגבי אלפים בודדים, ולגבי עשרות אלפים בודדים – אבל ממשלת אולמרט היתה שאננה פחות כבר אז. אולמרט ביקש לקטוע את ההסתננות באיבה. הוא הגיע להבנה עם מצרים על מדיניות של "החזרה החמה", כלומר השבה מיידית לצד המצרי של כל מי שנתפס חוצה את הגבול. בנוסף, הקים אולמרט מתקן כליאה עבור אלו שנתפסו בתוך ישראל. מטרת המדיניות הזו הייתה לשלוח מסר ברור שישראל לא תהפוך לפתרון לבעיותיה של אפריקה. כ-600 בני אדם קיבלו אישור תושבות זמנית, לאחר שהא"ם העניק להם מעמד של פליטים.

כבר בשלב מוקדם זה, שלל ארגונים המגדירים את עצמם כארגוני זכויות אדם נכנסו לפעולה. הם עתרו לבתי המשפט נגד מדיניות ההחזרה החמה, כפי שעשו כמעט נגד כל מדיניות-שמטרתה ריסון ההגירה הבלתי-חוקית. בית המשפט נתן צו על-תנאי עד שיתברר העניין במלואו, ואף על פי שלצו לא הייתה משמעות אופרטיבית מיידית היה לו אפקט מצנן. כלי התקשורת המרכזיים הנוטים ברובם לשמאל התגייסו אף הם במהירות למערכה. העיתונים ומהדורות החדשות התמלאו בכתבות ומאמרים המשווים בין המהגרים האפריקנים של היום ליהודים שנמלטו מגרמניה של היטלר בשנות השלושים. האשמות צעקניות על אכזריות וגזענות מילאו את חלל האוויר. הממשלה נכנעה לבסוף ונטשה את מדיניות ההחזרה.

גם מתקני המעצר הפכו מטרה של אירגוני הסיוע למסתננים. העתירות עשו את שלהן. בית המשפט העליון [ביטל שוב ושוב](#) חקיקה שנועדה לאפשר עיכוב של מסתננים במרכזי שהייה, ולבסוף הפחית את תקופת הזמן המותרת להחזקה במעצר מלא לשלושה חודשים. המתקנים הפכו לעיכוב בדרך, ולא הרבה יותר.

חסרת אונים נגד כל זה, למרות העובדה שהפעם [השקרים היו כה בוטים](#) שאפילו בתי המשפט נזפו בארגוני הסיוע שהפיצו אותם. [לא היה אפילו בדל של ראייה](#) לגורל האכזרי לכאורה הממתין למגורשים ברואנדה או אוגנדה, אך שום דבר לא היה יכול לעצור את המומנטום הרגשי בדיון הציבורי, וגם בית המשפט נסוג חלקית והעביר את חובת ההוכחה למדינה. עד אז, הקמפיין שנועד להציג את ישראל כגזענית וחסרת לב כבר הגיע הרבה מעבר לגבולות המדינה דרך התקשורת דוברת האנגלית, ולבסוף גם רואנדה ואוגנדה נסוגו מן ההסכמים כדי לא להצטייר כמשתפות פעולה עם מדיניות שרבים החלו לכנות "גזענית".

אבל לא היה מדובר בגזענות, כמובן. במציאות, אם לגזע היה תפקיד כלשהו בסיפור הזה, הרי שהוא שיחק לטובת האפריקנים. מסתננים ממוצא אירופאי או אסייתי מגורשים מישראל כל העת בהליך מזורז, לרוב ללא תשומת לב ציבורית. כך למשל, בשנת 2018 נרשם מספר שיא של 7,000 גירושים של נתינים מזרח-אירופיים. אין אפריקאים המגורשים בקלות כזאת, גם לא כאשר [ברור שלא יאונה להם רע](#) במולדתם או ביעד אחר.

נכון לעכשיו, הדברים שוב עומדים בפני מבוי סתום. [המדינה גוררת רגליים](#) בכל הקשור לבחינת בקשות המקלט, אך ככל שעובר הזמן קהילת המהגרים הנהנית ממגוון רחב של שירותים סוציאליים מכה שורשים בדרום תל-אביב. כולם יודעים מה יהיה השלב הבא אם הם יזכו במעמד חוקי: קמפיין למען איחוד משפחות אשר עשוי להגדיל את אוכלוסיית המהגרים פי כמה. הכתובת כבר על הקיר.

כמו בכל מקום אחר במערב, אלו המקדמים מדיניות הגירה מתירנית ומתנגד לאכיפת חוקי ההגירה באים בעיקר מן האליטה המבוססת. הם עושים זאת בשם ערכים נשגבים, אבל לא הם

למספרים גדולים של מסתננים, בנייתה של הגדר גם יצרה מכשול גבול וגם סימלה נחישות להתמודד עם תופעת ההסתננות, שכנראה חשובה יותר מן המכשול הפיזי. חומות לבדן אינן מספיקות כדי לעצור גלי הגירה נחושים. לישראל חוף מערבי ארוך, והיא קרובה בהרבה לצפון אפריקה מאשר האיים הדרומיים של איטליה או יוון. אם אנשים מוכנים [להסתכן בחציית הים התיכון](#) על גבי כלי שיט רעועים, הם יהיו מוכנים אף ביתר קלות להסיג את הגבול הימי הארוך של ישראל. הדרך מאלכסנדריה לנתניה די קצרה, אחרי הכל.

יוזמות מדיניות נוספות נועדו להדגיש את אותו המסר. אחת מהן הייתה "חוק הפיקדון", שנהגתה בידי הארגון היחיד המצדד בעמדת המדינה – [המרכז למדיניות הגירה ישראלית](#) שנוסד ומנוהל בידי יונתן יעקובוביץ'. הרעיון הוא להחזיק חלק ממשכורות המהגרים בפיקדון מיוחד, שיוחזר להם עם עזיבתם את ישראל, אך גם מדיניות זו סורסה בחלקה על ידי בתי המשפט, ואז [דוללה עוד יותר](#) בידי המדינה שקיוותה שגרסה מרוככת בכל זאת תעבור אצל השופטים, שם הנושא עדיין תלוי ועומד.

והייתה גם, כמובן, התוכנית [להרחקה למדינה שלישית בטוחה](#), שבמשך זמן מה נראה היה שתצליח. המורחקים היו אמורים לקבל סכום של 3,500 דולר כל אחד, פי ארבעה או חמישה מהתמ"ג השנתי לנפש במדינות היעד, בנוסף לפיצוי שתעביר ישראל לממשלות של מדינות אלה – רואנדה ואוגנדה.

אך אז פרצה שוב מהומה בתקשורת, שטענה שהמסתננים "מגורשים אל מותם", ועומדים בפני אונס ועינויים, או לפחות מעצר והחרמה של מסמכיהם במדינות האמורות. גם אנשי רוח וידוענים הצטרפו למחאה, ומדבקות שקראו "לעצור את הגירוש" הופיעו בבתי הקפה בתל-אביב. הבריקרטיה המדינתית הייתה

למרבה הנוחות, תיאור כזה דוחק לשוליים את הנושא החשוב ביותר: עתידה של הדמוקרטיה. הוא מסית את תשומת הלב מן העובדה שזירת ההכרעה עוברת במידה גוברת ממנגנוני הבחירות והייצוג אל מעוזי הכוח של האליטה בעלת האוריינטציה הבינלאומית: עיתונות מגויסת, שמאלית ברובה, המחזיקה בכוח לדכא את האמת ואף להפיץ שקרים ממש; ארגונים ממומנים בידי ממשלות זרות וקרנות באירופה ובאמריקה המשפיעים על השיח הציבורי ומנהלים מאבקים משפטיים אינסופיים נגד המדינה; אקדמאים המגיעים ממוסדות אולטרה-ליברליים הנשלטים בידי פוליטיקה של זהויות ומקושרים לקהילה האקדמית הבינלאומית, יכולים להציע תמיכה מוסרית וסמכות מחקרית לנרטיב התקין פוליטי על ה"פליטים". ומעל הכל, ישנה מערכת משפט שגם היא נוטה בבירור לשמאל, ובישראל מחזיקה בכוח בלתי מוגבל למעשה על שאר זרועות הממשלה, ללא בלמים בכיוון ההפוך שיאזנו אותה. למעשה בתי המשפט, יחד עם מוצביהם הקדמיים בדמות היועמ"שים, יכולים לבטל במשיכת קולמוס כל החלטה או פעולה של הממשלה ושל הכנסת, מחקיקה ועד החלטה אדמיניסטרטיבית. והם אכן מנעו הוצאה לפועל כמעט של כל מדיניות שביקשה הממשלה ליישם ביחס למסתננים. כך המחישה סוגיית המסתננים, יותר מכל סוגיה אחרת, עד כמה הרחיקה לכת המגמה האנטי-דמוקרטית של העברת סמכות ההכרעה האחרונה – הריבונות – מידי הרשויות הנבחרות, לידי הרשות השופטת.

כמו במקומות אחרים, גם בישראל ישנו מימד סוציולוגי למחלוקת האידיאולוגית על הגירה. זהו מאבק בין אליטות ליברליות, המנסות לכפות את רצונן מלמעלה, לבין שאר האזרחים הנסמכים על נציגיהם הנבחרים. אפשר לומר אם כן, שזוהי מעין מלחמת מעמדות מסוג חדש: מיעוט משכיל ואמיד שיצר לעצמו עמדות

משלמים את מחיר האידיאליזם הזה (שיש לו כמובן גם יתרונות לכללים עבורם). מי שמשלם את המחיר הן השכבות החלשות. התחרות על משרות של עבודת כפיים מתגברת, שירותי הרווחה וחדרי המיון סובלים מעומס, ושכונות עניות הופכות לזרות, אלימות ורוויות פשיעה. מי שידו אינה משגת לעבור דירה לשכונות אמידות יותר, מוצא עצמו לפתע בארץ זרה, נטולת חוק, עם תרבות זרה ושפה זרה.

בכל הקשר אחר, פעילת להט"ב כמו שפי פז שכעת מובילה את המאבק העממי נגד ההגירה הבלתי-חוקית, הייתה זוכה לחסינות מביקורת מצד החוגים הפרוגרסיביים. אך במקרה של המאבק בהגירה לא חוקית, הכללים האלה לא חלים. בקרב הפרוגרסיביים של ימינו, כל מי שמאמין בהגבלה ולו הקלה ביותר של הגירה, חוקית או לא חוקית, נידון לספוג האשמות בגזענות, לאמנות ושנאת זרים – אפילו אם כל חייו נאבק למען זכויות מיעוטים.

עובדה זו מקשה על אנשים כמו פז להשמיע את קולם, לא רק בתקשורת הממוסדת העושה כל מאמץ לבזות אותה, אלא גם ברשתות החברתיות. לאחרונה מחקה פייסבוק חומרים ביקורתיים שפרסמה פז על גישתו של בית המשפט העליון להגירה בלתי-חוקית. אפילו ביקורת כזאת יכולה להיות מסווגת כעת ברשתות החברתיות כ"שיח שנאה".

מסגור כזה של הסוגייה הוא כמובן מאפיין מרכזי של השיח בישראל, כמו גם באירופה ובארה"ב, ולכן הוא מפתח חשוב כל כך להבנת מה שקורה מתחת לפני השטח. המסגור הזה יוצר את הרושם המוטעה לפיו המאבק על מדיניות הגירה מתנהל בין מגיני זכויות האדם מצד אחד, לבין לאומנים שטופי שנאה מצד שני.

לעומת זאת, הנייחים או ה-Somewheres קשורים לשוק מקומי, חוג חברתי מקומי ושפה מקומית. בדרך כלל אין להם מקור פרנסה שאפשר להעתיק אותו גיאוגרפית כלל, ועוד פחות מזה להעבירו למדינה אחרת. חשוב מכל, הכוח הפוליטי שלהם תלוי במדינת לאום מסוימת ובמנגנון הדמוקרטי שלה.

הגירה המונית יכולה לאיים על פרנסתם, על אורח חייהם, כמו גם על תחושת הבית שלהם. הם חווים את ההגירה כמו גם את המאבקים הפוליטיים סביבה, כאיום על זהותם אבל גם על אזרחותם, והם לא טועים בזה, כמובן: לא רק שהגירה, ובעיקר הגירה לא-חוקית, מציבה אתגרים לאלמנטים חיוניים של ריבונות כמו גבולות הקולקטיב הלאומי וגבולותיה הגיאוגרפיים של מדינתו, היא מאתגרת גם את מושג האזרחות בשורשו: שהרי תחת שרביטה של האליטה הניידת נוכחים אזרחי מדינת הלאום כי זכויות האדם האוניברסאליות הפכו למכשיר לתקוף בעזרתו את זכויות האזרח הפרטיקולריות. באור אוניברסלי זה אפשר הרי לצייר את הזכויות הפוליטיות המוקנות לאזרחים בלבד כסוג של אפליה, הדרה, או אפילו הבדלה בין דם לדם. וכך, בעזרת המחסה הרטורי הזה ניתן לתאר את החתירה תחת הדמוקרטיה ואת העברת הכוח הפוליטי מידי האזרחים לידיהן של האליטות הליברליות, כסוג של אלטרואיזם. הפניית העורף של האליטות לציבור הלאומי שמתוכן יצאו מתעטפת באופן זה בגלימות מוסריות של דאגה לחלשים (אחרים).

מדיניות הגירה היא רק זירה אחת בה מתנהל המאבק הזה בין ליברליזם אנטי-דמוקרטי לבין מדינות הלאום הדמוקרטיות, כלומר בין הניידים לנייחים. מרגע שמזהים את הליבה האנטי-דמוקרטית הזו מתבררים, נדמה לי, הקשרים בין מופעים שונים של אידיאולוגיה זו ובין סוגים שונים של קריאות התיגר שלה על הסדר הלאומי: מדיניות הגירה רופפת ומתירנית; דה-לגיטימציה

כוח מחוץ להישג ידו של הבוחר מזה, ורוב שנשמך על המנגנונים הדמוקרטיים מזה. מרגע שהרוב הבין שמעמדו הפוליטי ולא רק מצבו הכלכלי נמצא תחת איום, הוא החל להתארגן פוליטית, ולהצביע לפוליטיקאים המתנגדים לא רק להגירה בלתי מוגבלת אלא גם, או אפילו קודם כל, לשחיקה של המנגנונים הדמוקרטיים.

כך הביא הניסיון לכפות מדיניות בנושא הגירה מגבוה, בניגוד לרצונו של רוב הציבור, לעליית תנועת נגד שהתנקה [למפלגות הפופוליסטיות](#) במקומות רבים במערב (שרובן, אבל לא כולן ימניות. יש גם שמאל פופוליסטי, כפי שנוכחנו באיטליה ובארה"ב). כצפוי, האליטות מבקשות לתאר את הפופולזים כפרוטו-פשיזם שכולו שנאת זרים, תוך התעלמות מן העובדה שלפחות בחלקו הגל הפופוליסטי הוא ניסיון של אזרחי מדינות הלאום [להחזיר לידיהם](#) את השליטה הדמוקרטית בגורלם.

מי שתפס בהצלחה את המרכיב הסוציולוגי של פער המעמדות החדש הזה היה דיוויד גודהארט, שכינה את שני המעמדות המתהווים "Anywheres" ו-"Somewheres". אפשר גם לקרוא להם, ברוחו של זיגמונט באומן וכפי שכבר הצעתי במקומות אחרים, "ניידים" ו"נייחים". הניידים, או ה-Anywheres הם בעלי אוריינטציה בינלאומית. כפי שגודהארט מדגיש, הם חשים בנוח בפניות שונות של העולם הגלובליסטי בן זמננו והם עובדים במשרות המקשרות אותם עם עמיתים בני מעמד דומה ממדינות אחרות. הם יכולים לקחת את המחשב הנייד, ולרוב גם את משפחתם, ולעבור ממקום אחד למקום אחר בצד השני של העולם, לפעמים מבלי להחליף משרה. המיליה החברתי שלהם גם הוא בינלאומי והשפה המקצועית שלהם היא בדרך כלל, או לפחות יכולה להיות, אנגלית.

בינתיים, השקפה ליברלית כזו שהפנתה עורף לדמוקרטיה גם תרוקן את עצמה מתוכן, מפני שפגיעה ביכולת של האזרחים להחליף את ממשלותיהם לא רק גוזלת מהם את האמצעי היחיד שיכול להגן לאורך זמן על חירויותיהם – היא גם מרוקנת את חירותם ממהותה. כעמדה פילוסופית, הליברליזם האנטי-דמוקרטי, שהוא מין חזרה לחלום על עריץ נאור או מלך-פילוסוף, מציע חירות רק במובן רדוד מאד, ולכן מדרדר גם את זכויות האדם שבשמן הוא מדבר. למעשה, הוא מגלגל לאחור את התהליך שהפך נתינים לאזרחים. חירות בלי שותפות בריבונות היא חירות סבילה. היא מונעת מהאדם את החשובה בזכויות הפרט שלו: חלקו בעיצוב הגורל המשותף. ללא זכות יסודית זו, אין אנו יכולים לומר על עצמנו, בלשונה היפה של מגילת העצמאות של ישראל, שאנו באמת עומדים ברשות עצמנו.

של הזהות הלאומית; רב-תרבותיות ובלקניזציה של הסולידריות; הסכמי סחר בינלאומיים המעודדים הון נייד ועבודה נידת ומקטינים את שליטת המדינות על מדיניותן הכלכלית; שחיקה של גבולות גיאוגרפיים תחת מסגרות על-לאומיות; הגדלת הכוח של בירוקרטים על חשבון נבחרי ציבור; השפעה גוברת של לוביסטים וארגוני חברה אזרחית; חיזוק הרשות השופטת על חשבון הרשות המבצעת והרשות המחוקקת; המשפטיזציה של הפוליטיקה; הכפפת חוקי המדינה לחוק הבינלאומי; דגש על זכויות אדם אוניברסליות על חשבון זכויות אזרח המעוגנות במדינה, ותמיכה במוסדות בינלאומיים על פני ממשלות ומדינות.

רבים מאותם מוסדות בינלאומיים המגלמים את השקפת הניידים – בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג, קרן המטבע, הבנק העולמי וכד' – מבליטים את צידם הליברלי, אבל מצניעים את העובדה שהם מפעילים עוד ועוד סמכויות על אנשים שאין להם יד במינויים. זוהי כמובן הפרה בולטת לעין של עיקרון היסוד של הדמוקרטיה: ממשל בהסכמת הנמשלים.

נטישה זו של החיבור הבסיסי בין דמוקרטיה וליברליזם, חיבור ששירת היטב את העולם החופשי מאז מלחמת העולם השנייה, עלולה להיות הרת אסון. מפני שאם יש לקח שהכרחי ללמוד מזוועות המאה ה-20, הרי הוא שדיכוי הזכות להגדרה עצמית במדינת לאום ריבונית יכול להוליד תגובת נגד נוראה בדמות לאומנות אלימה כאשר איטליה וגרמניה הן כמובן הדוגמאות הבולטות לכך. לכן כאשר הליברליזם האנטי-דמוקרטי מכרסם בריבונותן של מדינות הלאום הוא משחק באש: בדרך זו הוא עשוי לדחוק את האלמנטים הדמוקרטיים של הפופוליזם לזרועות הלאומנות הקיצונית בשוליו, כפי שקורה במקומות אחדים באירופה כבר עכשיו (בארה"ב זה בפירוש לא קורה, למרות מאמציהם של מתנגדי טראמפ לטעון זאת נגדו).